

svar på, og hvordan dette lokalsamfund er forbundet med omverdenen" (s.36). Historieløsheden er også påfaldende i kapitlet om „Etnicitet“, et område som lader til å være en af forfatterens specialiteter. Her er det igen det barthianske perspektiv, som er enerådende; gamle travere som Clyde Mitchell og Abner Cohen tages frem og støves af, mens de synsvinkler, som f.eks. repræsenteres i ASA-bogen *Ethnicity and History* (1989), forbigås i tavshed. I forordet beretter Hylland Eriksen, at han, da han var begyndt å skrive bogen, fortalte Roger Keesing om sit projekt. Som man kunne forvente, foreslog Keesing, at man i stedet for kunne oversætte hans egen bog til norsk. At gengive samtalen i bogen må være det som kaldes „begging the question“, så her er mit eget svar: De som synes, at Fredrik Barth er verdens største antropolog, vil utvivlsomt være begejstrede for Hylland Eriksens bog. Selv hører jeg til dem, som hellere havde set en opdateret udgave af Keesing – men det er jo desværre for sent.

*Jan Ovesen
Kulturanthropologiska Institutionen
Uppsala Universitet*

HELLE JOHANNESSEN: *Komplekse kroppe. Alternativ behandling i antropologisk perspektiv. Akademisk Forlag. København 1994. 192 sider. ISBN 87-500-3206-2. Pris 198 kr.*

Helle Johannessens Phd. i antropologi får leseren til å forstå hvorfor pasienter oppsøker alternative medisintøvere samtidig som de også benytter vanlige leger. Den får en også til å fatte det hav av en forskjell det finnes mellom disse to former for medisin, samtidig som hun også tydeliggjør at det finnes store likheter.

Som den dyktige antropolog Helle Johannessen er klarer hun å ta oss med dypt inn i den alternative medisinske verden. Vi undres og vi forferdes også, til tider fristes vi til å snu. Men blir vi med videre når hun tydeliggjør likheter mellom alternativ medisin og andre sosiokulturelle fenomener som også stadig styrkes i vår skandinaviske kultur, ja, da er det reisen verd.

I sin doktorgrad konsentrerer forfatteren seg om tre ulike alternative medisinske behandlingsformer: soneterapi, biopati og kinesologi som er de tre hyppigst brukte i Danmark. Hun har vært tilstede ved tilsammen ca.

200 behandlinger hos fem soneterapeuter, fem biopater og fire kinesologer. Leseren får et innblikk i én konsultasjon hos hver av de tre typer utøvere som etterpå nøye gjennomgås og også sammenlignes. Hun tydeliggjør deres særegenheter såvel som deres likheter, og sammenligner dem også med konsultasjoner hos vanlige leger. Hun har hatt strukturerte intervjuer med disse 14 utøverne. I tillegg har hun hatt løst strukturerte intervjuer med 198 av deres pasienter, og en assistent har utført spørreskjemaintervju med 88 pasienter. De tilsammen 286 intervjuede pasientene består av 76 prosent kvinner, flest mellom 30 og 39 år, flest funksjonærer, 16 prosent har ikke oppsøkt lege, over 30 prosent har bare hatt én behandling m.m. Tallene varierer lite mellom de forskjellige typer utøvere, med unntak av dem som har oppsøkt soneterapeuter der 14 prosent har hatt 50 behandlinger. Pasientens røst kommer lite frem i boken, og jeg savner også intervjuguiden og spørreskjemaet som er benyttet ved innhenting av data.

Det er særlig fire hovedbetraktninger som står igjen etter lesingen av boken. Et viktig poeng, som forfatteren stadig kommer tilbake til, er pasienten som et unikt fortolkende individ. Pasienten er den eneste som har full kunnskap om sin egen situasjon og må derfor selv velge sin egen behandling. Dette er et prinsipp som langsomt vokser frem i beskrivelsen av de tre alternative behandlingsformer. Et prinsipp som ikke bare ses som et filosofisk standpunkt, men som ligger som et fundament for behandlingene.

„I de behandlinger, der fokuserer mest på patienten som unikt subjekt, som for eksempel kinesiologien, er stort set alt fra patientens totalsituation muligt å integrere i syddomsaspektet. Det kan umiddelbart virke som en ekstrem medikalisering og sygeliggjørelse af et menneskes liv. Men denne tendens modsvares af, at det også er patientens subjekt, der betragtes som den højeste myndighed og beslutningstager“ (s.137).

Et annet poeng som forfatteren fremhever er at de fleste skolemedisinere ser på menneskers kropp som fundamentalt like, og når noe er anderledes blir dette avvik sett på som sykkt, om dette avviket i deres lære da allerede er registrert som et tegn på sykdom.

„Denne ide (hos de fleste alternative utøvere) om kroppen som et unikt subjekt og sykdom som en unik tilstand står i modsætning til lægelig opfattelse, og så vidt jeg kan

se er det her, en af de allerstørste modsætninger mellem lægevidenskab og alternative opfattelser ligger“ (s.137).

Et tredje vigtig poeng i boken er at forfatteren mener at det ved at pasienter oppsøker disse alternativeutøvere gradvis vil vokse fram en ny og mere aktiv pasientrolle, som vil lære å orientere seg og velge mer kritisk i et pluralistisk helsesystem. Helle Johannessen går så langt som å hevde at på lengre sikt kan den økte søkning til alternative behandlere få betydningfulle konsekvenser for danskens fortolkning og opplevelse av sine sykdommer såvel som sine kroppar.

Det fjerde poeng, der forfatteren forøvrig støtter seg til mange andre forskere som hun utførlig siterer, er at hun mener det er en overensstemmelse mellom skolemedisinen og det kapitalistiske verdenssystem. Såvel i det faglige hierarki, i rekrutering av personale og i behandlingstilbud avspeiles det kapitalistiske klassesamfunn. Hun peker også på tingliggjørelsen av pasienter, og at bruk av en høyt utviklet teknologi samt eksperimentering med kjemiske substanser passer inn i prinsipper om økonomisk vekst. De fleste alternative behandlingsformer står i en viss grad i et motsetningsforhold til skolemedisinen på de ovenfornevnte punkter, og forfatteren avslutter sin bok med å spørre:

„Men med de tendenser, jeg har fremhævet, synes der gode muligheder for at alternative kropsbilleder og behandlingsformer bliver mere betydningsfulde i fremtidens sundhedssystem, da de udviser affinitet med frembrydende idealer, inden for andre socio-kulturelle domæner“ (s.177).

Samlet vurderende kan anmelderen ikke forstå annet enn at dette må ses som et verdifullt arbeid både sett fra alternative utøvere og fra skolemedisineres ståsted.

*Vigdis Moe Christie
Medisinsk antropologi
Universitetet i Oslo*

ANNE KNUDSEN & LISANNE WILKEN: Kulturelle verdener: Kultur og kulturkonflikter i Europa. København: Forlaget Columbus 1993. 160 sider, ill. Pris 171 kr.

Låt mig säga det med en gång. Det här är en bra bok. Skarpsint i text såväl som tanke, okonventionell till innehållet, berikad med mängder av spännande exempel kring temat

kultur och kulturkonflikter i Europa.

En intellektuell aperitif, helt enkelt, som fungerar just som den aptitretare författarna tänkt sig. Eller för att låna deras egna ord: „Vi har koncentreret os om nogle centrale aspekter ved europæernes samfundsindretning og forestillinger om verden, men man kunne komme i tanker om mange andre aspekter ved de europæiske samfund, som kunne gøres til genstand for kulturanalyse. Vi håber, at denne bog kan inspirere til sådanne analyser“.

Det är en förhoppning som säkert inte kommer på skam. Men vid sidan av sin funktion som introduktionsbok för antropologer, etnologer, kultursociologer m. fl. är jag övertygad om att den finner sin publik också bland folk i allmänhet, intresserade av att få lite perspektiv på idag centrala, ofta debatterade frågor kring kultur, etnicitet, nationalstater etc.

I en bok som har till uppgift att presentera en mångfald perspektiv kan det vara svårt att ringa in författarnas egen ståndpunkt. Men det är inte fel att säga, att ett centralt tema i boken bygger på en kritisk, dekonstruktivistisk kulturanalys.

„Kritik“ i detta sammanhang, säger författarna, betyder „en skepsis över för de umiddelbare forklaringer, som kulturelle handlinger udstyres med af de involverede“. Ett sådant synsätt „har leveret megen inspiration til en forståelse af, hvordan vi frembringer forskelle, stereotyper og identiteter i den europæiske kultur“.

Detta att försöka se kultur, nationalitet, etnicitet, identitet etc som historiskt formade konstruktioner, inte som något naturgivet, är av största vikt inte minst i dagens invandrardebatt, där kultur- och personlighetsinspirende antaganden spelar en central roll. Fortfarande bär många på den uppfattningen, att vi människor är så djupt präglade av vår kultur, att vi svårligen kan komma utanför denna prägling. Därför bör vi heller inte blandas för mycket, för då blir det bara problem.

I flera sammanhang påminner författarna oss om, att denna betoning av skillnader (kulturalism, kulturrasism eller vad man nu vill kalla det med dagens språkbruk) är något som växer fram i samband med skapandet av nationalstater under förra århundradet. Längre tillbaka kunde man runt om i Europa samla en bred, folklig opinion kring djupgående kulturella förändringar.

Skillnader mellan folk har naturligtvis alltid funnits, men den antropologiskt intressanta